

УДК 349.2

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.3.34>

Уварова Наталія Володимирівна,

докторка юридичних наук, доцентка,

професорка кафедри цивільного права і процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ORCID ID: 0000-0001-5940-1878

ТРУДОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ В СПОРТІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

LABOR RELATIONS IN SPORT: PROBLEM ISSUES AND PROSPECTS FOR THEIR SOLUTION

Статтю присвячено висвітленню проблемних питань правового регулювання трудових відносин у спорті та визначенню шляхів їх вирішення. Підтримано підхід за якого спортивні правовідносини поділяються на дві основні групи – приватні і публічні. Акцентовано увагу на тому, що спортивна діяльність в Україні є надзвичайно поширеною, але з точки зору трудового права, правове регулювання спортивної діяльності перебуває на досить низькому рівні. Наголошено, що природа таких відносин позначається на предметі спортивного права, яке також визначається комплексною галуззю права домінуючою кількістю науковців. Поділено підхід, за якого спортивний контракт виступає особливою формою трудового договору. Визнаючи те, що професійний спорт значною мірою врегульований нормами трудового права, акцентовано увагу на тому, що за певних умов трудові відносини поширюються також на непрофесійний спорт (тренерська діяльність, аматорські спортивні клуби та спортивні організації тощо). Зроблено висновок про комплексну природу правовідносини в спорті. Наголошено на тому, що трудові правовідносини в спорті попри свою важливість не є достатньо врегульованими. Звернуто увагу на те, що природа відносин між роботодавцем (спортивна організація) та працівником (спортсмен) має публічно-правовий характер. Констатовано, що професійний спорт є особливою формою роботи і потребує чіткої регламентації взаємних прав і обов'язків роботодавця та працівника (трудоий договір у формі спортивного контракту). Запропоновано дослідити можливість інкорпорації спортивного законодавства України за рахунок прийняття спортивного кодексу. Вказано на необхідність поліпшення правового регулювання професійної спортивної діяльності через норми трудового права.

Ключові слова: *lex sportiva, спортивне право, трудові правовідносини, професійний спорт, трудовий договір, спортивний контракт, комплексний характер, правове регулювання, закон, спортивний кодекс.*

The article is devoted to the coverage of problematic issues of legal regulation of labor relations in sports and to identify ways to solve them. Supported approach which sports relations are divided into two main groups – private and public. Emphasis is placed on the fact that sports activities in Ukraine are extremely common, but in terms of labor law, the legal regulation of sports activities is quite low. It is emphasized that the nature of such relations affects the subject of sports law, which is also determined by the complex branch of law by the dominant number of scholars. The approach according to which the sports contract acts as a special form of the employment contract is divided. Recognizing that professional sports are largely regulated by labor law, emphasis is placed on the fact that under certain conditions, employment relations also apply to non-professional sports (coaching activities, amateur sports clubs and sports organizations, etc.). A conclusion is made about the complex nature of legal relations in sports. It is emphasized that labor relations in sports, despite their importance, are not sufficiently regulated. Attention is drawn to the fact that the nature of the relationship between the employer (sports organization) and the employee (athlete) has a public-law nature. It is stated that professional sport is a special form of work and requires a clear regulation of the mutual rights and obligations of the employer and the employee (employment contract in the form of a sports contract). It is proposed to explore the possibility of incorporating sports legislation of Ukraine through the adoption of a sports code. The need to improve the legal regulation of professional sports activities through labor law is indicated.

Key words: *lex sportiva, sports law, labor relations, professional sports, employment contract, sports contract, complex nature, legal regulation, law, sports code.*

Постановка проблеми. Спорт супроводжує життя людини на всіх етапах розвитку цивілізації. Масовий спорт як і спорт індивідуальний виступають запорукою досягнення максимально можливого стану здоров'я кожним членом суспіль-

ства. Безпосередньо пов'язані із рівнем фізичного розвитку населення висока працездатність, економічний потенціал та обороноздатність держави.

Проте, Конституція України не містить норм, які прямо вказують на спортивний розвиток

людини. Водночас, частиною 3 статті 49 Конституції України закріплено обов'язок держави дбати про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечувати санітарно-епідемічне благополуччя [1].

Важливо відмітити, що відносини у сфері спорту носять комплексний характер, адже регулюються нормами різних галузей права, що обумовлює складність правозастосування в тих випадках коли мають місце як імперативні, так і диспозитивні правові приписи. У згаданому аспекті представляють інтерес дослідження спорту в призмі трудового права.

Аналіз досліджень та публікацій. Роботи, присвячені дослідженню природи спортивних правовідносин не є поширеними у вітчизняному науковому просторі. Окремі аспекти правового регулювання спортивних відносин знайшли відображення у працях Т. Барсукова, Г. Бордюгова, Г. Гаро, З. Дубінської, О. Заярного, В. Іванцова, О. Моргунова, І. Наставний, І. Процик, А. Сердюкова, М. Ткалич, О. Черноуса, О. Ющика та інших. Водночас, специфіка трудових правовідносин у спорті вимагає поглибленого дослідження пов'язаних із цим проблемних питань.

Мета статті полягає у висвітленні проблемних питань правового регулювання трудових відносин у спорті та визначенні шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Переходячи до викладення основних положень, зауважимо на тому, що спортивні відносини в Україні в основному врегульовані Законом України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 № 3808-ХІІ, яким визначені загальні правові, організаційні, соціальні та економічні основи діяльності у сфері фізичної культури і спорту та врегульовано суспільні відносини у створенні умов для розвитку фізичної культури і спорту [2]. Також, слід згадати Закон України «Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні» від 14.09.2000 № 1954-ІІІ, який забезпечує правове регулювання відносин, спрямованих на розвиток олімпійського та паралімпійського руху в Україні, гарантує державну підтримку його учасникам. Метою Закону є сприяння створенню передумов для успішної підготовки та участі членів збірних команд України в Олімпійських, Паралімпійських іграх, вихованню молоді засобами спорту в дусі олімпізму, залученню населення до здорового способу життя, зростанню міжнародного авторитету держави [3].

Потрібно зазначити, що трудові відносини у спорті фрагментарно врегульовані лише Законом України «Про фізичну культуру і спорт», де згадуються тільки двічі. Так, у ч. 7 статті 37 «Національні

збірні команди» закріплено, що: «Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту (*Міністерство молоді та спорту України – примітка наша*), укладає трудовий договір (контракт) із спортсменами та фахівцями штатної команди національних збірних команд України з олімпійських, неолімпійських та національних видів спорту, а з видів спорту осіб з інвалідністю – Український центр з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю». Водночас, згідно ч. 9 названої статті, «Спортсмени – члени штатної команди національних збірних команд України беруть участь у міжнародних змаганнях або інших спортивних змаганнях, не включених до Єдиного календарного плану фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів України, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, відповідно до умов трудового договору (контракту)» [2]. Таким чином вести мову про цілісність та системність спортивного законодавства України (*lex sportiva*) не можна.

В цьому аспекті О. Завальнюк вказує на те, що Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [2], попри своє концептуальне значення, не систематизує норми спортивного права, як це зроблено у кодифікованих галузевих актах. Все це безумовно ускладнює регулювання спортивних правовідносин та породжує затвердження неоднорідних вимог до одних і тих самих відносин [4, с. 140].

А. Єременко та С. Корж акцентують увагу на тому, що діяльність спортсменів в Україні є надзвичайно поширеною, але з точки зору трудового права, правове регулювання спортивної діяльності перебуває на досить низькому рівні [5, с. 247] з чим не можна не погодитись.

Досліджуючи комплексний характер відносин у спорті, А. Палюх відмічає, що у цій сфері має місце як приватне, так і публічне право. Це стосується відносин, щодо цивільно-правових спорів, цивільних договорів між суб'єктами спортивних відносин та трудових спортивних договорів, переходу працівників від одного роботодавця до іншого, атестації працівників, спонсорства, агентування, страхування тощо [6, с. 125]. Ми також підтримуємо підхід за якого спортивні правовідносини поділяються на дві основні групи – приватні і публічні. Природа таких відносин позначається на предметі спортивного права, яке також визначається комплексною галуззю права домінуючою кількістю науковців [7, с. 18].

Порівнюючи підходи між цивільно-правовими і трудовими відносинами у спорті Л. Величко, поділяє позицію науковців, які підтримують вре-

гулювання діяльності спортсменів-професіоналів саме нормами трудового права. Професійний спорт є діяльністю у формі певного виду роботи, яка систематично виконується і має певну мету (участь у змаганнях) та відбувається за рахунок коштів роботодавця у відповідності до правил «трудового розпорядку» (збори, тренування, розпорядок дня, заборона вживати алкогольні напої тощо). За таку діяльність спортсмен отримує грошову винагороду, обумовлену укладеним трудовим договором. Тому професійний спорт як наймана праця – належить до предмету трудового права, а суспільні відносини, що виникають у процесі використання здібностей спортсменів до участі в змаганнях, повинні бути об'єктом регулювання норм трудового законодавства [8, с. 267]. Погоджуючись з наведеною тезою зазначимо, що за певних умов трудові відносини поширюються також на непрофесійний спорт (тренерська діяльність, аматорські спортивні клуби та спортивні організації тощо).

М. Писарева так само вказує на те, що професійний спорт з одного боку є комерційним напрямом, який за своєю суттю є підприємницькою діяльністю та має врегулюватися нормами цивільного законодавства. З іншого боку – в Законі є пряма вказівка на те, що діяльність у сфері професійного спорту провадиться відповідно до норм трудового законодавства. Внаслідок цього, виникає проблемне питання, яким чином співвідноситься спорт вищих досягнень та професійний спорт, а також, якою є правова природа відносин, що виникають у сфері професійного спорту [9, с. 47].

Слід зазначити, що поняття і принципи спортивного контракту завжди були спрямовані на дотримання вимог Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) [10]. Це пояснюється тим, що згідно ч. 3 статті 21 КЗпП, контракт є особливою формою трудового договору, в якому строк його дії, права, обов'язки і відповідальність сторін (у тому числі матеріальна), умови матеріального забезпечення і організації праці працівника, умови розірвання договору, у тому числі дострокового, можуть встановлюватися угодою сторін [11]. Беручи для прикладу популярний футбольний напрям, можна зазначити про те,

що відповідно до Типової форми контракту між професіональним футбольним клубом та футболістом-професіоналом, роботою футболіста є тренування та участь в змаганнях [12].

Звертаючи увагу на важливу роль трудових відносин у професійному спорті, згадаємо О. Черноуса, який пропонує доповнити Закон України «Про фізичну культуру і спорт» новими нормами, в яких слід передбачити: а) трудові договори (контракти) зі спортсменами-професіоналами, у яких відобразити особливості застосування норм, що регулюють робочий час, оплату праці та інші; б) формулювання додаткових підстав та наслідків розірвання трудового договору зі спортсменом та тренером у разі порушень дисципліни, які на сьогодні передбачені міжнародними організаціями, федераціями з різних видів спорту; в) розроблення системи додаткових гарантій та компенсацій спортсменам та тренерам; г) вирішення питання тривалості «шкідливого стажу» і перегляду строку виходу на пенсію чоловіків і жінок, що займаються професійним спортом [13, с. 59]. Позитивно сприймаючи нагальну потребу щодо оновлення національного законодавства про спорт, потрібно критично віднестися до запропонованих змін, які не прив'язані до конкретних норм і є надто загальними.

Висновки. Резюмуючи, можна зробити наступні висновки: а) правовідносини в спорті мають комплексну природу; б) трудові правовідносини в спорті попри свою важливість не є достатньо врегульованими; в) природа відносин між роботодавцем (спортивна організація) та працівником (спортсмен) має публічно-правовий характер; г) професійний спорт є особливою формою роботи і потребує чіткої регламентації взаємних прав і обов'язків роботодавця та працівника (трудоий договір у формі спортивного контракту).

Перспективи подальших наукових досліджень за представленим напрямком можуть полягати у науковому обґрунтуванні інкорпорації спортивного законодавства України (зокрема, за рахунок обговорення доцільності прийняття спортивного кодексу) та поліпшенні правового регулювання професійної спортивної діяльності нормами трудового права.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.06.2022).
2. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 № 3808-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12/print> (дата звернення: 20.06.2022).
3. Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні : Закон України від 14.09.2000 № 1954-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1954-14/print> (дата звернення: 20.06.2022).
4. Завальнюк О. Юридичні засади регулювання сучасної спортивної діяльності. *Політологічний вісник*. 2014. Випуск 76. С. 134–142.

5. Єременко А.О., Корж С.О. Правове регулювання трудових відносин спортсменів-професіоналів : Матеріали IV Міжнародної науково-методичної конференції «Інноваційні технології в системі підвищення кваліфікації фахівців фізичного виховання і спорту» (Суми, 13-14 квітня 2017 року). С. 247–249.
6. Палюх А.Я. Фізкультурно-спортивні відносини та проблеми їх міжгалузевого правового регулювання в Україні. С. 115–129. URL: <https://maur.com.ua/assets/files/expert/8/11.pdf> (дата звернення: 20.06.2022).
7. Ющик О.О. Про критерії визначення галузі спортивного права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 5. С. 18–21.
8. Величко Л. Компаративістське дослідження поширення сфери дії трудового права на правове регулювання праці професійних спортсменів *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. Sv. 5. Vyd. 1. С. 264–270.
9. Писарева М.В. Правове регулювання трудової діяльності спортсменів : дис. к.ю.н. 12.00.05 – труд. право; право соц. забезп. Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ, 2014. 210 с.
10. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
11. Бахуринський В. Трудова кабала у формі спортивного контракту. URL: <https://safir.ua/ua/labor-bondage-in-the-form-of-a-sports-contract.html> (дата звернення: 20.06.2022).
12. Пошелюзний С. Трудовий контракт спортсмена: особливості укладення та розірвання. URL: https://protocol.ua/ua/trudoviy_kontrakt_sportsmena_osoblivosti_ukladennya_ta_rozirvannya/ (дата звернення: 20.06.2022).
13. Черноус О.В. Проблеми правового регулювання трудових відносин зі спортсменами. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр.* (м. Харків, 31 трав. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец.-фіз. підгот. ф-ту № 2. Харків : ХНУВС, 2019. 364 с. С. 57–59.